

Barbara Riman, Sonja Novak Lukanović

Trideset let učenja slovenskega jezika na Hrvaškem

Prispevek obravnava učenje slovenskega jezika med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem v zadnjih tridesetih letih in njihova prizadevanja za ohranjanje in revitalizacijo slovenskega jezika na Hrvaškem. Slovenci so na Hrvaškem priznani kot narodna manjšina od leta 1990, pred tem pa so bili v skupni državi, nekdanji Jugoslaviji, eden od konstitutivnih narodov. Takrat smo bili priča opuščanju rabe slovenskega jezika med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki so se razen s svojimi sorodniki v slovenščini lahko pogovarjali le v dveh slovenskih društvih, ki sta do tedaj delovali na Hrvaškem. Medgeneracijski prenos slovenskega jezika zato na Hrvaškem ni prisoten. Po letu 1991 interes za učenje slovenščine narašča. Na voljo so različne oblike učenja slovenskega jezika, povečuje se število učencev, slovenski jezik pa ni več samo materni jezik pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem, temveč pridobiva tudi ekonomski pomen.

Ključne besede: slovenski jezik na Hrvaškem, slovenščina kot manjšinski jezik, slovenska skupnost na Hrvaškem, Slovenci v sosednjih državah.

Thirty Years of Slovene Language Learning in Croatia

The article explores Slovene language learning among the members of the Slovene community in Croatia over the past thirty years and their efforts to preserve and revitalise the Slovene language in Croatia. Slovenes have held the status of a national minority in Croatia since 1990. Before that, they had been one of the constituent nations of the common state, i.e., the former Yugoslavia. At that time, there had been a decrease in the use of Slovene among the members of the Slovene community in Croatia who, apart from their relatives, could speak Slovene only in the two Slovene societies then operating in Croatia. Therefore, there had been no intergenerational transmission of Slovene. After 1991, the interest in learning the Slovene language grew. Various forms of learning Slovene are available and the number of learners is increasing. Slovene is no longer only the mother tongue of members of the Slovene community in Croatia, but is also gaining economic importance.

Keywords: Slovene language in Croatia, Slovene as a minority language, Slovene community in Croatia, Slovenes in neighbouring countries.

Correspondence address: Barbara Riman, Inštitut za narodnostna vprašanja, Erjavčeva 26, SI-1000 Ljubljana, e-mail: barbara.riman@guest.arnes.si; Sonja Novak Lukanović, Inštitut za narodnostna vprašanja, Erjavčeva 26, SI-1000 Ljubljana, e-mail: sonja.novak@guest.arnes.si.

1. Uvod

Jezik je eden izmed pomembnejših kazalnikov etnične identitete in se iz generacije v generacijo prenaša v okviru družine, predvsem na podlagi govornih vzorcev staršev. Simbolizira kulturno dediščino (tudi če ga ne govorijo vsi člani skupnosti) (Edwards 1985) in omogoča osnovo za izgradnjo znotrajskupinske solidarnosti. Posamezniki, ki govorijo skupen jezik, imajo namreč boljši dostop do kulturne dediščine in verjetno tudi močnejšo identifikacijo s skupnostjo. Za manjšinske skupnosti predstavlja ohranjanje jezika in kulture velik izziv.

Za pripadnike slovenske skupnosti v Italiji, Avstriji, Madžarski in na Hrvaškem je slovenski jezik sredstvo identifikacije in najpomembnejši dejavnik socializacijskih in kulturnih procesov. Močno je vplival tudi na oblikovanje njihove identitete in identitete skupnosti, ki sta najtesneje povezani prav z jezikom (Novak Lukanović 2019, 37–38). Kot manjšinski jezik je seveda povezan tudi z okoljem in družbo, v kateri njegovi govorniki živijo, in kot vsak drugi jezik tudi slovenski jezik družbo na nek način zaznamuje in v vseh sferah družbenega življenja ljudi povezuje ali razdvaja (Novak Lukanović 2010).

Vitalnost jezika je med drugim povezana s tremi pogoji: z zmožnostjo rabe jezika (torej z znanjem jezika), s priložnostjo oziroma možnostjo rabe jezika ter z željo po rabi jezika oziroma stališči do rabe jezika (Grin & Moring 2002). Običajno imajo manjšinske skupnosti, to velja tudi za Slovence na Hrvaškem, primanjkljaje na vseh treh omenjenih ravneh (Medvešek & Riman 2019, 245).

Ko se analizirajo položaj, uporaba in prisotnost slovenskega jezika med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem, je treba omeniti, da je nanje vplivalo več dejavnikov. Predvsem je to odnos same slovenske skupnosti, ki je slovenski jezik na Hrvaškem razvijala in ohranjala v različnih zgodovinskih, družbenih, političnih in gospodarskih razmerah. Pomemben je tudi odnos okolja do slovenskega jezika na Hrvaškem in nasploh v nekdanji Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (SFRJ), ki je vplival tudi na razvoj slovenskega jezika na Hrvaškem. Z današnje perspektive pa lahko govorimo o rezultatih teh procesov.

Cilj prispevka je prikazati in analizirati aktivnosti, ki so se izvajale in se izvajajo znotraj slovenske skupnosti, ter aktivno vlogo pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem v zadnjih tridesetih letih za obstoj, ohranjanje in (morebitno) revitalizacijo slovenskega jezika na Hrvaškem. V prispevku se skozi prizmo aktivnosti slovenskih institucij, učiteljev slovenščine in slovenskih aktivistov na Hrvaškem skuša odgovoriti na vprašanja, povezana z obstojem in razvojem slovenskega jezika in s tem povezane slovenske identitete. Želi se odgovoriti na vprašanje, ali bo slovenski jezik možno revitalizirati in ali lahko aktivnosti, ki se intenzivno izvajajo vse od leta 1990, vplivajo na izboljšanje položaja slovenskega jezika na Hrvaškem. Pri tem revitalizacijo razumemo kot nabor praks ali ukrepov, s pomočjo katerih bo slovenski jezik pridobil nove domene rabe, s tem pa se bo povečala tudi njegova institucionalna moč (Paulston 1994).

Seveda pri revitalizaciji jezika ne gre samo za jezik, temveč tudi za identiteto in (vsakodnevne) izkušnje govorcev oziroma skupnosti (Hornberger 2008, 2). Razvidno je, da so pri soočanju z vprašanjem, kako revitalizirati slovenski jezik, pripadniki slovenske skupnosti izjemno veliko vlogo dali učenju slovenskega jezika na šolah (ob podpori Ministrstva za izobraževanje in znanost Republike Hrvaške (MIZ) in Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport Republike Slovenije (MIZŠ)).

Čeprav gre za pozitiven korak naprej, nekateri strokovnjaki (Edwards 1985, 75; Fishman 1990, 23; Hornberger 2008) opozarjajo, da šola sama ne more rešiti manjšinskega jezika. Vseeno pa njegovo vključevanje v izobraževalni proces pomembno vpliva na izboljšanje njegovega statusa v družbi, dvig samozavesti manjšine (Kaufmann 2006, 2437), povečanje števila govorcev manjšinskega jezika in medgeneracijski prenos jezika, kar lahko pozitivno vpliva na prizadevanja pripadnikov slovenske skupnosti na Hrvaškem za ohranjanje in revitalizacijo slovenskega jezika na Hrvaškem. Osnovno vlogo pri ohranjanju jezika pa imata družina in uporaba manjšinskega jezika znotraj nje.

Znanstveniki ugotavljajo, da so manjšinske jezikovne skupnosti redko stabilne glede števila, moči ali vitalnosti (Baker 2001, 43). To velja tudi za slovensko skupnost na Hrvaškem, saj število njenih pripadnikov z leti upada. Po popisu prebivalcev iz leta 1991 je bilo na Hrvaškem 19.341 govorcev slovenščine kot maternega jezika, leta 2001 se je to število zmanjšalo na 11.872, leta 2011 pa že na 9.220.

Popisni podatki iz leta 2011 podrobno kažejo, na katerem geografskem območju je največ govorcev slovenščine. Prikaz je v preglednici 1.

Na počasnejše upadanje števila govorcev vpliva več dejavnikov: višji status (prestiž) manjšinskega jezika v družbi, večja ekonomska moč manjšinske skupnosti, večja legitimna moč manjšinske skupnosti v očeh večinske skupnosti, večje število domen, kjer se lahko uporablja manjšinski jezik, zadostno število pripadnikov jezikovne skupnosti, močna prisotnost v izobraževalnem sistemu, močna literarna dejavnost v manjšinskem jeziku, izkoriščanje informacijsko-komunikacijske tehnologije, močno razvit občutek etnične identitete in formalnopravna zaščita ter priznanje s strani večinske skupnosti (Crystal 2000, 130–143).

Od leta 2000 do danes so bile izvedene številne raziskave in analize položaja slovenskega jezika na Hrvaškem (Medvešek & Novak Lukanović 2016; Medvešek 2017; 2018; Medvešek & Riman 2019; Riman 2019a; 2020a), ni pa bil podan celovit vpogled v tu omenjeno problematiko in zato ni bilo mogoče analizirati, kako so si pripadniki slovenske skupnosti v zadnjih desetletjih prizadevali za ohranjanje slovenskega jezika.

Preglednica 1: Število govorcev slovenskega jezika kot maternega jezika na Hrvaškem – po županijah

Županja	Skupaj	Slovenski	Slovenski %
Republika Hrvatska	4.284.889	9.220	0,22
Primorsko-goranska	296.195	2.018	0,68
Istrska	208.055	1.649	0,79
Mesto Zagreb	790.017	1.581	0,20
Medžimurska	113.804	554	0,49
Varaždinska	175.951	505	0,29
Zagrebska	317.606	498	0,16
Splitsko-dalmatinska	454.798	485	0,11
Krapinsko-zagorska	132.892	466	0,35
Zadrška	170.017	277	0,16
Karlovska	128.899	261	0,20
Osiješko-baranjska	305.032	166	0,05
Dubrovniško-neretvanska	122.568	158	0,13
Šibeniško-kninska	109.375	147	0,13
Siško-moslavaška	172.439	85	0,05
Koprivniško-križevska	115.584	82	0,07
Bjelovarsko-bilogorska	119.764	74	0,06
Liško-senjska	50.927	54	0,11
Brodsko-posavska	158.575	47	0,03
Virovitiško-podravska	84.836	46	0,05
Vukovarsko-sremska	179.521	40	0,02
Požeško-slavonska	78.034	27	0,03

Vir: DZS HR (2011).

V prispevku bo podan pregled stanja pred letom 1991 in po njem ter predstavljena proces razvoja učenja slovenskega jezika in trenutna situacija glede uvajanja možnosti učenja slovenskega jezika na Hrvaškem. Poudarek bo tudi na izzivih, s katerimi se soočajo tako predstavniki slovenske manjšine na Hrvaškem,¹ ki si želijo razširitve slovenskega jezika predvsem v hrvaške izobraževalne institucije, kot tudi učiteljice in učitelji slovenskega jezika na Hrvaškem.

Poleg že obstoječe znanstvene in strokovne literature, ki je bila uporabljena pri pripravi tega prispevka, se dodatno analizirajo še poročila o izvajanju Ustavnega zakona o pravih nacionalnih manjšin, ki jih redno izdaja Urad za ljudske pravice in pravice narodnih manjšin Republike Hrvaške. Poročila in podatki so analizirani z deskriptivno metodo.

V okvirju strokovno-razvojnih nalog, ki se izvajajo na Inštitutu za narodnostna vprašanja v sodelovanju z MIZŠ, pa so bili v letu 2020 izvedeni polstruk-

turirani intervjuji z učitelji slovenskega jezika na Hrvaškem. Spraševali smo jih o položaju slovenskega jezika na Hrvaškem in samem izobraževalnem procesu ter o podpori pristojnih hrvaških in slovenskih institucij. Odgovori, ki so relevantni za tu analizirano problematiko, so vključeni v prispevek. Intervjuvanje je potekalo od maja do decembra 2020. Zaradi specifične situacije na terenu in ukrepov, povezanih z epidemijo covid-19, so bili intervjuji z nekaterimi učiteljicami izvedeni osebno, z nekaterimi pa prek telefona ali elektronske pošte. Metodo izvajanja intervjujev prek elektronske pošte so že uporabljali v slovenski in tuji znanosti (Ramšak 2004; Meho 2006; Kožar Rosulnik et al. 2016).

Poleg tega so bili v letu 2021 izvedeni še telefonski intervjuji o položaju slovenskega jezika na Hrvaškem z aktivisti slovenske skupnosti na Hrvaškem in tudi z zaposlenimi na MIZ, ki skrbijo za pouk manjšinskih jezikov na Hrvaškem.

2. Slovenski jezik na Hrvaškem v preteklosti

V času SFRJ je na območju Hrvaške prišlo do opuščanja slovenskega jezika zaradi ideje o jugoslovanski (narodni) enotnosti (Lokar 2013, 144). Na to opozarja tudi Wachtel (2003, 11), ob tem pa še predvsem poudarja pomen kulturne politike, ki si je takoj po drugi svetovni vojni še posebej intenzivno prizadevala ustvariti nadslovensko jugoslovansko kulturo. Jezikovna politika je kot njen bistveni del "delovala v smeri kreacije skupnega nacionalnega jezika" (Wachtel 2003, 11). Tovrstna prizadevanja so posledično vplivala tudi na rabo slovenskega jezika tako v Sloveniji kot drugje v SFRJ. Slovenščina v vlogi javne komunikacije ni segala čez meje slovenskega jezikovnega področja, srbohrvaščina pa je v SFRJ tako pred drugo svetovno vojno kot tudi po njej v marsičem dejansko funkcionirala kot javni jezik na področju celotne države, tudi v Sloveniji (Stabej 2010, 201).

Zaradi lažjega vključevanja v družbo, nemožnosti uporabe v javnosti in tudi številnih etnično mešanih zakonov slovensčina ni bila pogosto v rabi in se je sčasoma začela opuščati, zlasti v komunikaciji z otroki (Medvešek 2017, 151). Poleg mešanih zakonov je bil razlog za opuščanje materinščine tudi izguba stika z drugimi Slovenci zunaj Slovenije. Kot ugotavlja Toporišič (1991, 138), je bilo v SFRJ zelo malo tistih, ki bi bili sposobni govoriti slovensko, pravzaprav gre za prebivalce SFRJ, ki so bili neslovenskih korenin in so živeli na neslovenskem ozemlju.

Slovensčina (enako je bilo z makedonščino in albanščino) je bila v času SFRJ izključena s konferenc in srečanj, na katerih je večina udeležencev govorila srbohrvaško, in se le redko uporabljala v zveznem parlamentu v Beogradu, čeprav je možnost za sprotno prevajanje v druge jugoslovanske jezike obstajala. Neenakopraven položaj je bil zabeležen tudi v Jugoslovanski ljudski armadi, kjer je srbohrvaščina vse bolj postajala jugoslovanska *lingua franca*, ki so ji slovenski govorniki morali slediti ali pa niso bili razumljeni. Ideja jugoslovanske narodne

enotnosti se je v tem času v veliki meri oblikovala in krepila tudi s pomočjo medijev, od katerih je bila najvplivnejša televizija. Leta 1958 je bil oblikovan skupni jugoslovanski televizijski program, v katerem so sodelovali Studio Ljubljana, Studio Zagreb in Studio Beograd (Lokar 2013, 144–146).

Situacija glede slovenskega jezika in njegove uporabe ni bila drugačna niti na Hrvaškem. Slovenci na Hrvaškem so kot eden izmed konstitutivnih narodov imeli že v SFRJ določene pravice, ki so bile zapisane v Ustavi Socialistične republike Hrvaške (od leta 1963) in Ustavi SFRJ (Medvešek 2018, 90). Kljub formalnopравни enakopravnosti narodov in narodnosti se te pravice niso uresničevale v skladu z zapisanim. Slovenščina se je na Hrvaškem v času SFRJ govorila le v krogu družine in v kulturnih društvih. Javna raba slovenskega jezika na Hrvaškem ni bila niti zagotovljena niti zaželena, učenje slovenskega jezika v izobraževalnem sistemu je bilo izjema in se je izvajalo le občasno (Medvešek 2017, 151).

V času SFRJ sta na Hrvaškem kontinuirano delovali dve slovenski društvi, in sicer Slovensko kulturno društvo Slovenski dom Zagreb (Jerman & Todorovski 1999) ter Slovenski dom – Kulturno prosvetno društvo Bazovica na Reki (Riman & Riman 2012). V povojnem času je delovalo tudi društvo v Karlovcu, dvakrat pa se je poskusilo z ustanavljanjem društva v Osijeku (Riman 2019b). To je pomembno poudariti, saj je bil že tako ozek krog uporabe slovenščine na Hrvaškem dodatno zožen zaradi majhnega števila slovenskih društev na Hrvaškem, kjer bi se otroci in mladi lahko učili slovenščino oziroma jo uporabljali.

Tečajji slovenskega jezika so se izvajali znotraj slovenskih društev, a to je bilo redko, pogosto nekontinuirano in interes ni bil velik. Tako se je na primer leta 1957 v slovenskem društvu v Karlovcu začel tečaj slovenščine, ki ga je obiskovalo 35 otrok (Kržišnik-Bukić 1995, 168).

V drugih društvih se je slovenščina obdržala skozi vsakdanjo komunikacijo in branje slovenske literature, ki je bila dostopna v slovenskih društvih, kjer so bile organizirane knjižnice, literarne delavnice in druge aktivnosti, v okviru katerih je bilo možno učiti se in ohranjati slovenski jezik.

Na območju SFRJ je bilo v povojnem času zabeleženih nekaj osnovnih šol (OŠ), ki so bile organizirane z namenom, da bi se slovenskim otrokom, ki so se preselili skupaj s starši, omogočila lažja vključitev v novo okolje.² Na območju Hrvaške sta bila organizirana dva oddelka s slovenščino kot učnim jezikom. V Labinu je bila pobuda podana s strani oblasti, na Reki pa s strani slovenske skupnosti, ki je bila v povojnem času izjemno močna (Riman 2014).

Takoj po drugi svetovni vojni je bila šola, v kateri je deloval oddelek s slovenščino kot učnim jezikom, organizirana v Labinu. V prostorih današnje OŠ Ivo Lola Ribar v Labinu je v šolskem letu 1947/48 deloval slovenski oddelek. V šolskem letopisu je zabeleženo, da je bila šola odprta zaradi izjemno močne imigracije iz različnih delov Evrope in celo drugih celin. Med drugim so bili prisotni tudi otroci iz slovenskih družin, ki so preselile v Labin in okolico. Iz

Slovenije so zato poslali učitelja Leopolda Vebra, da bi otroke slovenskih rudarjev poučeval slovenščino (Riman 2010, 146–147). Ta oddelek je deloval eno leto in se lahko nanj gleda kot na željo, da bi se otroci, ki so doma govorili samo slovensko, čim prej naučili srbohrvaščine/hrvaščine in se tako čim prej vključili v družbo. Vsekakor ni bil ustanovljen v želji po ohranitvi slovenske identitete.

Nekoliko drugačna je bila situacija na Reki, kjer je slovenska skupnost nekako izsilila odpiranje oddelka. Tako je v času od leta 1950 do leta 1953 deloval oddelek s slovenščino kot učnim jezikom v OŠ Matteotti na Reki. Po dolgem prizadevanju Zore Ausec,³ ki je bila na tej šoli tudi učiteljica, so pripadniki slovenske skupnosti na Reki dobili oddelek za izobraževanje v maternem jeziku. Poleg nje je kot učiteljica delovala tudi Boža Hero-Božič. Razlogov, zakaj se je oddelek zaprl, je več. Prisotni so bili politični pritiski in mnenja, da je tak pouk za takratno jugoslovansko družbo in za mesto Reka neprimeren. Prevladala je lokalna politična ocena, da slovenskim otrokom ob prehodu v peti razred manjka znanje hrvaščine in da so otroci zaradi tega izgubljali celo šolsko leto, zato so bili leta 1953 slovenski razredi ukinjeni. Edina možnost je bila, da bi se program razširil na celotno osemletko. Takratni izgovor mestnih oblasti pa je bil, da za kaj takega mesto nima ne kadrov ne sredstev (Riman 2014, 548–549).

Poskusi odpiranja šole so bili zabeleženi tudi v Zagrebu, in sicer že od leta 1946 dalje. Želja po ustanovitvi slovenske šole je bila močna tako med članstvom društva kot med Slovenci, ki se niso institucionalno povezovali. V šolskem letu 1946/47 naj bi se odprla slovenska štiriletna osnovna šola, ker pa je bilo premalo časa, da bi starši otroke pravočasno vpisali, v tem šolskem letu ni bil odprt oddelek s slovenščino kot učnim jezikom. Ker ideje o lastni šoli politično niso dobro odmevale, je Slovenski dom zahteval, da se v šole uvede vsaj pouk slovenskega jezika, in sicer v obsegu dveh šolskih ur za vse otroke, katerih oče ali mati sta Slovenca. Obstajal je tudi predlog, da bi najeli dva učitelja iz Slovenije, ki bi krožila med šolami tako, da bi zagotavljala pouk slovenščine – eden za prvi in drugi razred, drugi pa za tretji in četrti razred. Vendar pa so bili vsi nadaljnji poskusi s strani oblasti zavrženi (Josipović & Škiljan 2014, 41).

3. Slovenski jezik danes

Leta 1990 se je položaj Slovencev na Hrvaškem spremenil, saj so pridobili status manjšine. Posledično so se spremenile tudi njihove pravice in s tem možnosti za učenje slovenskega jezika, ki jih lahko pripadniki slovenske skupnosti uresničujejo. Določene pravice se med drugim nanašajo tudi na uporabo, negovanje in ohranjanje jezika (npr. uporaba jezika in pisave v zasebni in javni ter uradni uporabi; vzgoja in izobraževanje v jeziku in pisavi; možnost informiranja v jezikih in pisavah, ki ga uporabljajo (Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina 2021)).

Od leta 1990 do danes so se na Hrvaškem razvile različne oblike poučevanja slovenskega jezika in kulture. Po prvih tečajih v slovenskih društvih, ki so se začeli leta 1993, je slovenščina zaživela tudi v nekaterih hrvaških šolah, in sicer predvsem v Istrski, Primorsko-goranski in Varaždinski županiji. Slovenščina dandanes ni več samo jezik prednikov, saj mladi vidijo tudi večje možnosti za nadaljevanje šolanja ali iskanja dela tudi na slovenskem trgu in se zato pogosteje odločijo za učenje slovenščine (Riman 2019a; Riman 2020a).

Danes se na Hrvaškem (poleg komercialnih tečajev, ki se izvajajo v šolah tujih jezikov, in lektoratov⁴ na fakultetah) v sodelovanju s slovensko skupnostjo izvajajo naslednje oblike poučevanja slovenskega jezika:

1. dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture;
2. učenje slovenskega jezika in kulture po modelu C;
3. učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji;
4. tečaji.

3.1 Dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture

V skladu z Zakonom o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja (2006) MIZŠ v sodelovanju s slovenskimi kulturnimi društvi, veleposlaništvu Republike Slovenije v tujini in Uradom Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu (USZS) organizira dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture (DPS) po svetu. Temeljni jezikovni cilji DPS so opredeljeni v učnem načrtu Dopolnilni pouk slovenščine v tujini (Jurman & Jurkovič 2016). Cilj dopolnilnega pouka je ohranjanje in razvijanje slovenščine pri Slovencih po svetu ter krepitev njihove slovenske identitete, pripadnosti slovenskemu narodu in stikov z matično domovino. Pouk je prostovoljen, poteka v popoldanskem času ali ob koncu tedna, navadno enkrat tedensko od dve do štiri ure. Namenjen je otrokom, starejšim od štirih let, mladostnikom in odraslim (ZRŠŠ 2021). Pouk večinoma poteka štiri ure tedensko (ponekod tudi šest ur). Udeleženci DPS na koncu šolskega leta prejmejo potrdilo o udeležbi, če je bila njihova prisotnost pri pouku v šolskem letu vsaj 60-odstotna (Medvešek & Riman 2019, 257).

Prva oblika takega poučevanja slovenskega jezika na Hrvaškem se je začela v Slovenskem kulturnem prosvetnem društvu Triglav v Splitu leta 1993. Pouk v tem društvu kontinuirano traja še danes. Istega leta se je začelo z DPS v Slovenskem domu KPD Bazovica, ki tudi traja še danes. DPS se je izvajal v številnih društvih (Lovran, Dubrovnik, Šibenik), a je zaradi slabega interesa v nekaterih društvih relativno hitro ugasnil.

V šolskem letu 2020/21 je v poučevanje slovenskega jezika in kulture vključenih sedem učiteljic, od tega je šest nenapotenih in ena napotena (preglednica 2). Oba načina sodelovanja učiteljic s slovenskim društvom imata svoje pozitivne in negativne plati. Napotena učiteljica, ki je sicer rojena govorka slovenščine, njena vključenost v slovensko jezikovno področje pa omogoča boljše seznanjanje

učencev s sodobnim slovenskim jezikom in kulturo, se po opravljenem delu vrne nazaj v slovensko okolje in ni toliko povezana s skupnostjo kot nenapotene učiteljice, ki v slovenski skupnosti na Hrvaškem pravzaprav živijo. Nenapotene učiteljice lahko zato naredijo več za slovensko skupnost nasploh. Vanjo so bolje integrirane in tudi lažje vplivajo na določene procese znotraj skupnosti.⁵

Preglednica 2: Dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture v šolskem letu 2020/21

Priimek in ime učiteljice	Društvo/šola	Kraj	Število učencev
Cafuta Aneja (napotena učiteljica)	OŠ Sveti Martin na Muri, OŠ Selnica, OŠ Peklenica, Področna šola OŠ Mursko Središče in Gimnazija Josipa Slavenskog Čakovec	Čakovec, Selnica, Sveti Martin na Muri, Peklenica, Visoko	63
Ciglar Eva	Slovensko kulturno društvo Lipa	Buzet	14
Gotal Simona	Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom Zagreb	Zagreb	17
Hrga Vera	Slovensko kulturno društvo Triglav	Split	29
Koželj Horvat Sabina	Slovensko kulturno društvo Stanko Vraz	Osijek	12
Srdoč Vida	Slovenski dom Kulturno prosvetno društvo Bazovica Slovensko kulturno društvo Istra Slovensko kulturno društvo Ajda	Reka Pulj Umag	98
Žagar Mirjana	Slovensko kulturno društvo Gorski kotar, Prezid	Prezid, Tršće, Čabar	71
Skupaj			287

Vir: Pisna komunikacija z Romanom Grudnom, MIZŠ, 10. september 2020.⁶

Tu je treba še omeniti, da udeleženci DPS niso vedno samo otroci. Pogosteje so to dijaki tretjega in četrtega letnika srednje šole, ki načrtujejo študij v Sloveniji ali nameravajo po končani srednji šoli tam iskati zaposlitev. Udeleženci so tudi študenti, ki imajo namen svojo poklicno pot nadaljevati v Sloveniji, in člani slovenskih društev z različnimi razlogi za učenje slovenskega jezika. Tako je včasih število otrok relativno majhno. Intervjuvanci so različno opisovali situacijo. Skupino v šolskem letu 2020/21 je ena od učiteljic opisala: "Letos imam enajst udeležencev (deset odraslih in ena srednješolka, starost je v povprečju 28 let). Skupina je letos izjemoma dokaj homogena, tako po znanju kot po starosti, z nekaj izjemami, za katere je potrebna dodatna pomoč, razlaga ali naloga za izpopolnjevanje" (Intervjuvanec 15).

Druga učiteljica pa ima pri svojem dosedanjem delu takšno izkušnjo:

Vsako leto se število v povprečju giblje med 10 in 15 udeležencev. Gre za odrasle udeležence, po starosti od študentov do upokojencev. Pred leti smo že imeli tudi dve skupini, ker je šlo za izrazite začetnike in izrazito napredne, večinoma pa imam eno skupino s kombiniranjem različnih prijemov. Na primer za isto besedilo lahko sestaviš lažje in težje naloge. Obravnavaš isto temo, na primer moja družina, vreme, zdravje itd. Z začetniki delaš na besedišču, z naprednimi pa že lahko pišeš sestavke (Intervjuvanec 1).

Podobno pa je pripovedovala še ena učiteljica, in sicer:

182

Skoraj ves čas sem imela tri skupine: otroci, srednješolci, odrasli. Od vsega začetka je bilo toliko različnih in številnih skupin raznih starosti in predznanja. Število je vedno variiralo, le skupina odraslih, ki je z mano od vsega začetka, je dokaj konstantna – štirinajst stalnih, potem pa včasih še kakšen nov, ki odide. Najbolj variira število srednješolcev, ki so za slovenščino zainteresirani v največji meri zaradi študija v Sloveniji (Intervjuvanec 3).

Tu imajo poseben položaj slovensko društvo v Splitu, ki ima konstantno število otrok, Slovensko društvo Gorski kotar, ki ima izjemno veliko število otrok, ki se udeležujejo pouka slovenskega jezika in kulture (71 otrok⁷ v letu 2020 – preglednica 2), ter Slovenski dom KPD Bazovica na Reki, ki ima v novejšem času prav tako relativno stabilno število otrok. Od jeseni 2020 je DPS za otroke zaživel tudi v Slovenskem domu Zagreb. Za DPS je značilno, da število otrok pogosto niha in ni kontinuirano. Na udeležbo otrok v DPS imajo izjemno močan vpliv starši in tudi zunanji dejavniki, kot je čas, ko se izvaja pouk, pa tudi kakšni drugi dejavniki, ki jih starši ocenjujejo kot pomembne. Ugotavljamo, da če so starši aktivni v društvih, bodo tja pripeljali tudi svoje otroke.

Ena od učiteljic je omenila, da čeprav je število otrok majhno, je tudi na to skupino močno vplivala epidemija covida-19, zaradi katere se je zmanjšal interes. Poleg tega je izpostavila, da so starostne razlike med otroki tako velike, da je morala skupino sicer zgolj petih otrok razdeliti na dve skupini. V starejši skupini sta dve dekleti, v mlajši pa trije predšolski otroci (Intervjuvanec 2).

Pri DPS je izjemno pomembna povezanost učiteljice s slovensko skupnostjo. Simbioza, ki nastaja, je namreč v korist eni in drugi strani. Slovenska društva na ta način pridobijo mlajše člane, ki se kasneje pogosto še dodatno vključijo v delovanje slovenskih društev, učiteljice pa pridobijo materialno podporo za nakup didaktičnih pripomočkov in učbenikov za udeležence ali organizacijo ekskurzij, za kar pogosto poskrbi društvo. To je na nek način tudi pristojno za pouk slovenščine (Riman 2020a) pod pogojem, da deluje na geografskem območju, kjer se pouk slovenščine izvaja. Kjer je to sodelovanje manj intenzivno, udeleženci pouka in učiteljica takšne pomoči niso deležni. Pomembno je poudariti, da je za motivacijo za učenje slovenskega jezika izjemno pomemben učitelj. Pomembna je tudi mreža slovenskih institucij, ki lahko ponudijo dodatne aktivnosti (npr. s podporo organizaciji ekskurzij za otroke) in različne oblike pomoči (didaktično gradivo, dodatne aktivnosti pri spodbujanju učenja slovenskega jezika itn.). V različnih krajih Hrvaške se DSP izvaja tudi ob podpori slovenskih društev, medtem ko je situacija v primeru severozahodne Hrvaške drugačna. Zaradi relativno slabe organiziranosti slovenske skupnosti so učiteljice včasih prepuščene same sebi in podpori s strani Republike Hrvaške. Sodelovanje z društvi so pogosto omenjali tudi intervjuvanci kot enega izmed pomembnih vidikov povezovanja s slovensko skupnostjo in posledično tudi s Slovenijo.

Tako je ena od intervjuvank povedala: "Nekateri udeleženci so hkrati tudi člani društva, drugi ne. Tisti, ki niso, pa se včasih udeležujejo programov, ki jih prireja društvo. Kdor želi, se na ta način lahko še bolj seznanji s Slovenijo" (Intervjuvanec 1).

Ena od učiteljic pa je sodelovanje s slovenskimi društvi opisala tako: "Vsako leto v sklopu slovenskega društva sodelujemo na prireditvi Dnevi slovenske kulture v Istri, sodelujemo tudi z izdelki v glasilu Mavrica SKD Istra" (Intervjuvanec 5).

Glede na aktivnost slovenske skupnosti in trud vidnih posameznikov, kot so predsedniki društev, se število krajev, kjer se izvaja DPS, širi, število učencev pa narašča. V zadnjih nekaj letih se v DPS ponovno začene vključevati otroci. Kot pozitiven primer lahko navedemo Slovensko kulturno društvo Slovenski dom Zagreb (Novi odmev 2020, 24).

3.2 Učenje slovenskega jezika in kulture po modelu C

Pravico do učenja maternega jezika in kulture po modelu C v hrvaških izobraževalnih institucijah so pripadniki slovenske skupnosti začeli uresničevati po letu 2007. Prvič je bila namreč omogočena možnost učenja slovenskega jezika v hrvaški javni instituciji v drugi polovici šolskega leta 2007/08, in sicer v OŠ Štrigova v Medžimurski županiji. Po različnih zapletih (Medvešek & Riman 2019, 252) pa je bila ta možnost za OŠ Štrigova ukinjena. V Varaždinski županiji, razen v Drugi gimnaziji v Varaždinu, kjer se slovenščina poučuje od šolskega leta 2011/12 dalje, se v nobeni drugi hrvaški izobraževalni instituciji ne izvaja pouk slovenskega jezika in kulture po modelu C. Ta oblika je najbolj zaživela v Istrski in Primorsko-goranski županiji.

Prvi koraki so bili narejeni v šolskem letu 2009/10, ko se je učenje slovenskega jezika po modelu C za 35 učencev začelo v OŠ Pečine (Reka). Tam se je od leta 2006 poučevanje slovenščine izvajalo kot prostovoljna dejavnost učenja slovenskega jezika, in sicer v okviru projekta Slovenska informacijska točka (Si-T). Pouk se je v naslednjih letih nadaljeval kot izbirni predmet in del javnega izobraževalnega kurikulumu (Mirković 2006, 5). Učenje slovenščine po modelu C na OŠ Pečine poteka neprekinjeno že dvanajsto leto, število otrok pa konstantno niha med 40 in 50.

Model C se je istočasno začel razširjati na druge osnovne in srednje šole. Pobudniki so najpogosteje kulturna društva na Hrvaškem (kot je to primer za OŠ v Umagu) ter svet slovenske manjšine mesta Reka, svet slovenske manjšine Primorsko-goranske županije in Zveza slovenskih društev na Hrvaškem (ZSHD). ZSDH je bila tudi pobudnica uvedbe pouka slovenščine na gimnaziji na Reki, ki se je začel v mesecu oktobru (Intervjuvanec 12). Situacija v šolskem letu 2020/21 glede pouka slovenščine po modelu C je prikazana v preglednici 3.

Preglednica 3: Pouk slovenskega jezika in kulture po modelu C v šolskem letu 2020/21

Priimek in ime učiteljice	Društvo/šola	Kraj	Število učencev
Čubrić Darja	OŠ Vazmoslava Grželja OŠ Marije i Line	Buzet Umag	22
Gradešćak Miroslav	Druga gimnazija Varaždin	Varaždin	65
Klovar Lukarić Ksenija	OŠ Kozala	Reka	26
Šlosar Andrea	OŠ Pečine OŠ Andrija Mohorovičić OŠ Klana	Reka Matulji Klana	92
Mila Brnčić ⁸	Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna	Pulj	16
Skupaj			221

Vir: MIZ (2021a).

Število sodelujočih otrok vse od uvedbe pouka slovenščine po modelu C narašča. To je rezultat aktivnega delovanja slovenske skupnosti na Hrvaškem in tudi podpore Republike Slovenije. Različne možnosti, ki jih ponuja pouk slovenščine po modelu C, so prepoznali tudi starši. V tej obliki poučevanja se ocena iz slovenščine vpisuje v spričevalo. Na ta način lahko učenci tudi dokazujejo osnovno znanje slovenskega jezika, če se odločijo za odhod v Slovenijo. Poleg tega se v ta pouk vključujejo tudi posamezniki, ki so danes tretja ali četrta generacija Slovencev na Hrvaškem in ki drugih stikov s slovensko skupnostjo na Hrvaškem nimajo oziroma so ti izjemno slabi. Ena učiteljica je za svoje učence povedala: "Veliko stikov prek družinskih povezav [...]. Skoraj vsi so slovenskega rodu, mogoče nekateri v precej oddaljenem kolenu" (Intervjuvanec 5).

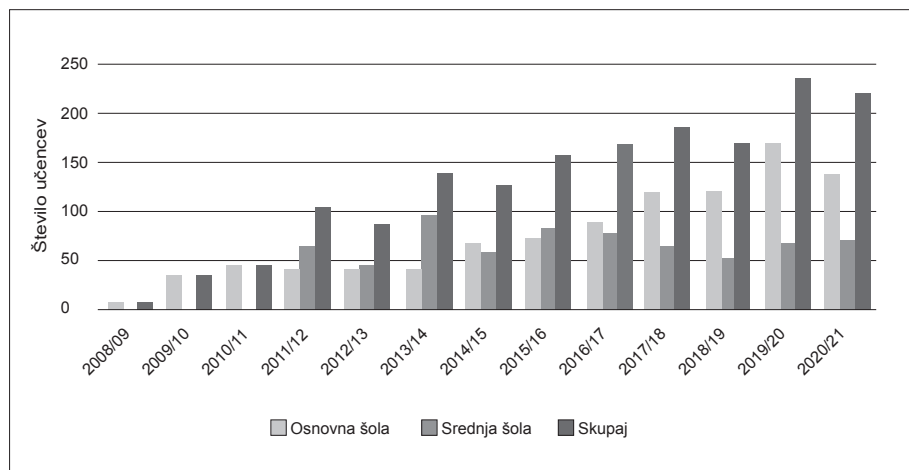
V srednji šoli pa je izjemno velik interes za slovenski jezik zaradi študija v Sloveniji (Medvešek 2018, 101), s čimer se srečujejo tudi učiteljice DPS v slovenskih društvih.

Prizadevanja v smeri razvoja pouka so razvidna iz grafa 1, kjer so prikazane skupne številke za dijake in učence od šolskega leta 2007/08 do danes.

Skrb vzbujajoči pa so podatki MIZ za leto 2020/21, iz katerih je razviden upad števila učencev in dijakov, vključenih v pouk slovenščine v tem šolskem letu. V primerjavi s predhodnim šolskim letom, ko je bilo k pouku slovenščine po modelu C prijavljenih 236 učencev, gre za 6,35 % upad (15 učencev manj). Iz pogovora z učitelji je razvidno, da je težava predvsem v načinu izobraževanja in poteku pouka v času epidemije covid-19. Pouk je predvsem v drugi polovici šolskega leta 2019/20 in v prvi polovici leta 2020/21 potekal na daljavo. Učiteljice zato niso imele rednega fizičnega stika z učenci in dijaki in jih posledično niso uspeli motivirati za učenje slovenskega jezika v naslednjem šolskem letu. (Intervjuvanec 4; Intervjuvanec 5). Dodatna težava v času izvajanja pouka na daljavo je bila tudi preobremenjenost učencev in staršev. Mlajši učenci namreč sami niso znali uporabljati spletnih omrežij, potrebnih za sodelovanje pri pouku

na daljavo, starejši pa so imeli veliko dela in nalog pri drugih obveznih predmetih. Pogosto so se zato odločili za zmanjšano aktivnost pri pouku slovenščine (Intervjuvanec 5). Na to opozarjajo tudi zaposleni na MIZ, ki omenjajo, da je učenje slovenskega maternega jezika trenutno izbirni predmet, kar vpliva tudi na sprejemanje maternega oz. manjšinskega jezika v sami družbi. Po njihovem mnenju bi bilo treba spremeniti ustavni zakon za manjšine na Hrvaškem, s čimer bi v trenutku, ko otrok izbere učenje maternega jezika, ta moral postati obvezni predmet, ki ima prednost pred izbirnimi predmeti. Omenjeno je bilo tudi, da se pouk maternega jezika, tudi slovenščine, običajno izvaja ob koncu šolskega dne, ko so otroci že utrujeni, in zaradi urnika pa starši v naslednjih letih svoje otroke pogosto izpišejo iz pouka slovenščine (Intervjuvanec 11).

Graf 1: Število učencev in dijakov po modelu C od šolskega leta 2008/09 do šolskega leta 2020/21⁹

Vir: MIZ (2009); MIZ (2010); MIZ (2011); MIZ (2012); MIZ (2018); MIZ (2019a); MIZ (2019b); MIZ (2021a); MIZ (2021b).

Učiteljice in učitelji nasploh poudarjajo, da je za kakovostno izvajanje slovenskega jezika po modelu C pomembna podpora ravnateljev – če tega ni, potem je tudi težko pridobiti učence iz nižjih razredov, predvsem prvošolce (Intervjuvanec 6). Osnovna težava v letu 2020 je bila v tem, da se učitelji slovenskega jezika zaradi ukrepov za zajezitev epidemije niso mogli udeležiti roditeljskih sestankov. Po drugi strani pa razredniki staršem niso ponudili možnosti vpisa otroka k pouku slovenskega jezika (Intervjuvanec 4). Motivacija za pouk slovenščine se namreč začne že v prvem razredu na roditeljskem sestanku, kjer imajo učitelji slovenskega jezika priložnost predstaviti slovenski jezik (Vukšinič Zmaić 2016, 5), in ker v septembru 2020 zaradi epidemije roditeljskih sestankov ni bilo, se je zmanjšalo predvsem število tistih otrok, ki so bili v šolskem letu 2020/21 vpisani

v prvi razred osnovne šole. Podobno se je dogajalo tudi v začetku šolskega leta 2021/22, kjer starši niso bili pravočasno obveščeni o možnosti vpisa otrok k pouku slovenščine po modelu C (Intervjuvanec 4).

So pa tudi primeri v praksi, da so starši, ki so o možnosti učenja slovenskega jezika izvedeli pozneje, svoje otroke vpisali k pouku slovenskega jezika v naslednjem šolskem letu. Tako je ena od mam poudarila, da je svojega otroka vpisala šele v drugem razredu OŠ. Povedala je: "Zdaj, ko sem seznanjena, da v šoli poteka pouk slovenskega jezika, in to so mi povedali drugi starši in ne učiteljica, bom svoja druga dva otroka, ko bo čas in ko bosta začela obiskovati šolo, k slovenščini vpisala takoj v prvem razredu" (Intervjuvanec 13).

Rast števila učencev in dijakov, vključenih v pouk slovenskega jezika in kulture po modelu C, je vse do šolskega leta 2020/21 kazala pozitiven trend, zaradi česar je slovenska manjšina v primerjavi z drugimi manjšinami na nek način bolj uspešna. Tako so pripadniki slovenske manjšine, ki se učijo slovensko po modelu C v srednji šoli, med vsemi drugimi manjšinami, ki imajo to možnost, najbolj zastopana manjšina. Sledijo češka, slovaška, srbska, italijanska, ruska, makedonska, albanska in madžarska manjšina (SSNM 2019, 12). Tudi med učenci v osnovnih šolah so številke pokazale, da ima največ učencev, ki se materne jezika učijo po modelu C, v osnovni šoli prav slovenska manjšina, najmanj pa madžarska (SSNM 2019, 29).

Pri pouku slovenščine po modelu C Republika Hrvaška skrbi za plačo učitelja/učiteljice in zagotovitev ustreznih prostorov. Vse ostale stroške naj bi krili starši (nakup učbenikov, didaktičnih pripomočkov itn.), kar deluje demotivirajoče. Intervjuvance smo vprašali tudi o odnosu Republike Hrvaške do njih oz. ali prejemajo kakšno podporo. Želijo si, da bi se hrvaške institucije, pristojne za vprašanje pouka pripadnikov manjšin na Hrvaškem, "bolj vključile v pouk slovenščine" (Intervjuvanec 7). Podobnega mnenja je tudi intervjuvanec 5, ki je povedal: "Načeloma (podpora, op. a.) obstaja, ampak samo v teoriji". Povedal je še, da zadnjih deset let, odkar je vključen v proces učenja slovenskega jezika na Hrvaškem, s strani MIZ ni bil povabljen na nobeno dodatno izpopolnjevanje, zelo redko pa ga na izpopolnjevanje vabijo slovenske institucije (Intervjuvanec 5).

Prav zato tu veliko pomagajo institucije Republike Slovenije, kot sta MIZŠ in ZRSŠ, pa tudi slovenska skupnost na Hrvaškem s svojimi društvi, sveti in predstavniki slovenske manjšine.

3.3 Učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji

Projekt Učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji se je začel v šolskem letu 2012/13, ko je osem učiteljic iz obmejnih slovenskih šol začelo z učenjem slovenskega jezika kot obšolske dejavnosti (oblika DPS) v dvanajstih osnovnih šolah Varaždinske županije. Projekt se je začel na pobudo varaždinskih

Slovencev in Barbare Antolić Vupora s podporo Republike Slovenije, varaždinske županijske šolske oblasti, Urada Vlade Republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu ter slovenskega šolskega ministrstva. Delo učiteljic financira MIZŠ, pouk pa se izvaja v prostorih lokalnih osnovnih šol na Hrvaškem.

V Varaždinski županiji učenje slovenščine na ravni osnovne šole ne poteka po modelu C, s čimer bi bil slovenski jezik del javnega šolskega predmetnika. Učenje slovenskega jezika poteka po slovenskem učnem načrtu, ki ga je potrdilo MIZ. V prvem letu je pouk slovenščine obiskovalo okoli 240 učencev, ampak se je to število kasneje zmanjšalo. Tako je v šolskem letu 2015/16 pouk obiskovalo 139 učencev (Koprivc 2016, 89), v šolskem letu 2016/17 pa 144 (Medvešek 2017, 160). V šolskem letu 2018/19 so bili k pouku vpisani 103 učenci, v šolskem letu 2019/20 pa samo še 95 učencev (Intervjuvanec 8).

Pouk v šolskem letu 2020/21 je potekal v OŠ Petrijanec, OŠ Višnjica, OŠ Lepoglava, OŠ Cestica in OŠ Donja Voća. V tem šolskem letu je zabeleženih 90 učencev. Izjemno velike težave so z izvajanjem pouka, saj je ta močno zaznamovan z epidemijo covid-19 in s tem povezanimi ukrepi ter izzivi, s katerimi so se srečale učiteljice – na primer težave pri prečkanju meje in izvedba pouka na daljavo (cf. Riman 2020b, 132). Ker se učenci slovenskega jezika po tej obliki učijo fakultativno, je bil zabeležen velik upad števila učencev. Učiteljice so se srečale z učenci šele na koncu šolskega leta 2020/21 (Intervjuvanec 8).

Raziskave, izvedene v letu 2016, so pokazale, da je pouk slovenščine v tu prikazani obliki, ki je bila v izhodišču organizirana za potrebe slovenske skupnosti, v prvem letu obiskovalo lepo število učencev, ki pa se je v nadaljnjih letih zmanjševalo. Raziskava, izvedena med učenci in njihovimi starši, je še pokazala, da pouk slovenskega jezika obiskuje precejšnje število učencev, ki niso pripadniki slovenske skupnosti oziroma nimajo slovenskega družinskega ozadja. Z dolgoročnega vidika ima vključevanje pripadnikov večinskega naroda v pouk manjšinskega jezika pozitivne učinke, ki se kažejo kot večanje števila govorcev slovenščine na Hrvaškem in dvigovanje statusa slovenskega jezika v lokalnem okolju (Medvešek & Novak Lukanović 2017, 47).

V intervjujih so učiteljice poleg slovenskih korenin izpostavile različne dejavnike, ki motivirajo učence za vključitev v pouk slovenščine. Tako je intervjuvanec 9 omenil: "Imajo sorodnike, prijatelje, hodijo v trgovino, na izlete, redki so slovenskega rodu".

O razlogih za učenje slovenščine je ena od učiteljic povedala takole:

V vsaki generaciji se najdejo učenci, ki zelo dobro razumejo slovensko. Običajno so to otroci, ki imajo redne stike z nekom iz Slovenije. Veliko jih ima babice ali dedke slovenskega rodu, nekaj manj pa enega od staršev. A ko jih vprašam po narodnosti, se ne opredelijo za Slovence [...] (Intervjuvanec 14).

Podobno je povedala tudi druga učiteljica:

188

K uram prihajajo, ker se želijo razumeti s sorodniki, ki jih imajo v Sloveniji. Veliko pa jih pove, da k uram pridejo, ker se imajo tu fajn. V zadnjih nekaj generacijah opažam, da se k uram vpišejo učenci, ki se drugače v razredu težje vključijo (jih sošolci odpravljajo, zafrkavajo), tu pa najdejo svoje mesto (Intervjuvanec 8).

Pouk se izvaja na območju, kjer je slovenska infrastruktura relativno slaba in je bilo tudi v intervjujih omenjeno, da bi bili zadovoljni, če bi bili stiki s slovensko skupnostjo bolj intenzivni, kar si želijo tudi učiteljice. "S člani društva nimamo stikov. Želja po sodelovanju je bila, a imajo premalo članov, da bi društvo lahko obiskalo učence po šolah" (Intervjuvanec 8).

Intervjuvanec 14 je na vprašanje o povezanosti s slovensko skupnostjo pojasnil: "S člani društva sicer sodelujemo, vendar ne pogosto. Tista sodelovanja, ki pa jih izvedemo, ocenjujem kot uspešna."

3.4 Tečaji

Pomembno je omeniti, da obstajajo tudi različni tečaji, ki se izvajajo v slovenskih društvih in v hrvaških javnih institucijah, ki jih ni mogoče vključiti v eno od prej navedenih oblik poučevanja slovenskega jezika. Kot primer je treba omeniti kontinuirano izvajanje tečaja, ki ga vodi učiteljica Marija Crnković v prostorih Slovenskega doma Zagreb. To je pravzaprav pouk slovenskega jezika za člane slovenskega društva, ki so starejši, in ne vključuje otrok (Novi odmev 2020, 21). Organizirala so se tudi nekatera druga društva in zainteresiranemu članstvu ponujala tečaje slovenščine, čeprav ti ne potekajo kontinuirano. Organizacija tečaja, ki ni ena od oblik prej omenjenega učenja slovenskega jezika, je odvisna od interesa članstva, pa tudi od večinskega prebivalstva, ki se pogosto obrne prav na slovenska društva in prve informacije o možnostih učenja slovenskega jezika pridobi v njih. Običajno se je iz začetnega tečaja oblikovalo kontinuirano poučevanje slovenskega jezika in kulture, če je za to obstajal redni interes.

4. Zaključek

Slovenski jezik ima danes izjemno pomembno vlogo med pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem. V času SFRJ se je slovenski jezik uporabljal predvsem znotraj družine in v slovenskih kulturnih društvih, čeprav je zaradi različnih dejavnikov pogosto prišlo do opuščanja slovenskega jezika, predvsem v družini. Slovenski jezik ni bil prisoten v izobraževalnih ustanovah. To je vplivalo tudi na današnjo situacijo med pripadniki slovenske manjšine, kjer je zabeležen šibak medgeneracijski prenos slovenskega jezika in imajo otroci, ki danes začinjajo z učenjem slovenskega jezika, izjemno slabe osnove in se slovenskega jezika učijo kot tujega in ne materne jezika.

Slovenski jezik na Hrvaškem je danes prisoten tako v slovenskih društvih kot tudi v hrvaških izobraževalnih institucijah. Ni pa ga možno uporabljati v javnih sferah (v trgovinah, na poštah in bankah, pri zdravniku itn.). Pri širjenju možnosti učenja slovenskega jezika na Hrvaškem imajo pomembno vlogo vplivni akterji slovenske skupnosti na Hrvaškem, ki dajejo pobudo tako za uveljavljanje pravice do učenja slovenskega jezika po modelu C v hrvaških izobraževalnih institucijah kot tudi za širjenje oblike DPS ob podpori MIZŠ.

Pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem se zavedajo, da je slovenski (manjšinski) jezik izjemno pomemben, ko gre za ohranjanje (slovenske) identitete, da je pomemben povezovalni dejavnik in da če se bodo tudi mladi in otroci imeli možnost učiti in naučiti slovenščine, bo to okrepilo stabilnost znotraj slovenske skupnosti na Hrvaškem. Velik korak pri ohranjanju slovenskega jezika in identitete je bil narejen, ko se je uradno začelo z učenjem slovenskega jezika po modelu C v hrvaških izobraževalnih institucijah. Vsekakor je to pomembno, ker slovenski jezik izhaja iz slovenskih društev in družin, kjer se še govori slovensko, in je to eden izmed prvih korakov, da sčasoma privede tudi do uporabe slovenskega jezika v javnem prostoru. Prisotnost slovenskega jezika v šolah je pomembna tudi zato, ker je možno prepoznati in zabeležiti pripadnike slovenske skupnosti, ki imajo slovenske prednike in se tudi sami počutijo kot del slovenske skupnosti na Hrvaškem, ampak se ne vključujejo v slovenska društva. Učenje slovenskega jezika po modelu C je najbolj prisotno v Istrski in Primorsko-goranski županiji, kjer je tudi infrastruktura slovenskih (samo)organizacij bolj razvejana kot na primer v Medžimurski županiji. Torej lahko povezujemo pouk slovenskega jezika po modelu C z aktivnostjo in velikostjo slovenskih društev ter s sveti in predstavniki slovenske manjšine na Hrvaškem. Pripadniki slovenske skupnosti na Hrvaškem se zavedajo, da si je treba še naprej prizadevati, da slovenski jezik na Hrvaškem dobi večji pomen, hkrati pa, da se s kontinuirano prisotnostjo slovenskega jezika v hrvaških izobraževalnih institucijah začne tudi revitalizacija slovenskega jezika na Hrvaškem.

Republika Slovenija in institucije, ki skrbijo za Slovence v sosednjih državah, so podporo učenju slovenščine ponudile na območjih, kjer je težko (zaradi političnih in tudi organizacijskih izzivov) uveljaviti pravico do učenja maternega (slovenskega) jezika po modelu C. Ilustrativen primer je tako pouk slovenščine v Medžimurski županiji, kjer poteka DPS in kjer učence uči napotena učiteljica, ker tam ne obstaja nobeno slovensko društvo. Izjemno pomemben je tudi projekt Učenje slovenskega jezika in kulture v Varaždinski županiji.

Positivni premik je tudi, da število učencev in dijakov, ki se učijo slovenščine v eni izmed predstavljenih oblik, narašča in da se interes za slovenski jezik vedno bolj širi. Interes in razlogi za učenje niso več povezani samo z občutkom lastne identitete in identitete prednikov ter z občutkom pripadnosti slovenski skupnosti, temveč se vse več mladih za slovenščino odloča tudi zato, ker vidijo, da jim jezik sosede ponuja dodatne možnosti pri osebni razvoju (iskanju

dela, nadaljevanju študija, ukvarjanju z različnimi konjički) ter iskanju lastnega prostora v globaliziranem svetu.

Intervjuvanci

- Intervjuvanec 1 – S. K. H.
- Intervjuvanec 2 – V. H.
- Intervjuvanec 3 – S. G.
- Intervjuvanec 4 – K. K. L.
- Intervjuvanec 5 – A. Š.
- Intervjuvanec 6 – V. S.
- Intervjuvanec 7 – M. G.
- Intervjuvanec 8 – D. H.
- Intervjuvanec 9 – A. C.
- Intervjuvanec 10 – M. M.
- Intervjuvanec 11 – M. V.
- Intervjuvanec 12 – S. K. Z.
- Intervjuvanec 13 – K. P.
- Intervjuvanec 14 – P. B.
- Intervjuvanec 15 – E. C.

Literatura in viri

- Baker, C., 2001. *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Multilingual Matters, Clevedon, Philadelphia, Sydney.
- Cevc, F., 2001. Slovenci v AP Vojvodini (ZR Jugoslavija). V M. Trebše-Štolfa & M. Klemenčič (ur.) *Slovensko izseljenstvo: zbornik ob 50-letnici Slovenske izseljenske matice*. Združenje Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, 313–318.
- Crystal, D., 2000. *Language Death*. Cambridge University Press, Cambridge.
- DZS HR – Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, 2011. Stanovništvo prema narodnosti po gradovima/općinama, popis 2001, http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/Popis/H01_02_02/H01_02_02.html (dostop 4. 2. 2021).
- Edwards, J., 1985. *Language, Society, Identity*. Basil Blackwell, Oxford.
- Fishman, G., 1990. What Is Reversing Language Shift (RLS) and How Can It Succeed?. *Journal of Multilingual and Multicultural Development* 11 (1/2), 5–36.
- Grin, F. & Moring, T., 2002. *Support for Minority Languages in Europa*. European Commission, Brussels.
- Hornberger, N. H. (ur.), 2008. *Can Schools Save Indigenous Languages? Policy and Practice on Four Continents*. Palgrave Macmillan, New York.
- Jerčan, S. & Todorovski, I., 1999. *Slovenski dom v Zagrebu: 1929–1999*. Kulturno-prosvetno društvo Slovenski dom, Zagreb.
- Josipovič, D. & Škiljan, F., 2014. Nekatere novejšje dileme razvoja slovenske manjšine na Hrvaškem s poudarkom na območju ob meji s Slovenijo. *Treatises and Documents, Journal of Ethnic Studies / Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* 73, 29–47.

- Jurman, E. & Jurkovič T. (ur.), 2016. Dopolnilni pouk slovensčine v tujini: učni načrt. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, <http://www.zrss.si/pdf/Ucni-nacrt-dopolnilni-pouk-slovenscine.pdf> (dostop 25. 10. 2021).
- Kaufmann, G., 2006. Language Maintenance and Reversing Language. V U. Ammon, N. Dittmar, K. Mattheier & P. Trudgill (ur.) *Sociolinguistics: An International Handbook of the Science of Language and Society / Soziolinguistik: Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* (Volume 3). De Gruyter Mouton, Berlin, New York.
- Koprivc, M., 2016. *Analiza možnosti in izvajanja učenja slovenskega jezika v slovenski skupnosti na Hrvaškem*. Magistrsko delo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- Kožar Rosulnik, K., Milharčić Hladnik, M. & Ličen, N., 2016. Women's Narratives on Learning through Migration. *Treatises and Documents, Journal of Ethnic Studies / Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* 76, 29–47.
- Kržišnik-Bukić, V., 1995. O narodnostnem in kulturnem samoorganiziranju Slovencev na Hrvaškem v 20. stoletju. V V. Kržišnik-Bukić (ur.) *Slovensci na Hrvaškem*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana, 133–188.
- Lokar, M., 2013. Zelen kot Slovenija in rdeč kot ljubezen: slovenski jezik med Slovenci v prostoru nekdanje Jugoslavije. *Dve domovini / Two Homelands* 38, 141–151.
- Medvešek, M., 2017. Učenje slovenskega jezika ter stališča dijakov in staršev do slovensčine v Varaždinski in Medžimurski županiji na Hrvaškem. *Slovensčina 2.0* 5 (2), 151–178.
- Medvešek, M., 2018. Pomen učenja slovensčine v okviru izobraževalnega sistema za slovensko skupnost v Varaždinski županiji. *Dve domovini / Two Homelands* 48, 89–107.
- Medvešek, M. & Novak Lukanović, S., 2016. *Analiza vitalnosti slovenskega jezika v Varaždinski in Medžimurski županiji na Hrvaškem: delovni sklop 4*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Medvešek, M. & Riman, B., 2019. Znanje in raba slovenskega jezika med mladimi v slovenskem zamejstvu na Hrvaškem. V S. Novak Lukanović (ur.) *Jezikovni profil mladih v slovenskem zamejstvu*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana; SLORI, Trst; Slovenski znanstveni inštitut, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec, 245–294.
- Meho, L. I., 2006. E-mail Interviewing in Qualitative Research: A Methodological Discussion. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 27 (10), 1284–1295.
- Mirković, M., 2006. Slovenski jezik od 28. septembra tudi v OŠ Pećine. *Kažipot* 2 (18), 5.
- MIZ – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, 2009. *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2008. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Ured za nacionalne manjine, Zagreb, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/Izvjec%20a1%20c4%2087e%20o%20provo%20c4%2091enju%20Ustavnog%20zakona%20o%20pravima%20nacionalnih%20manjina%20i%20o%20utro%20c5%20a1ku%20sredstava%20osiguranih%20u%20dr%20c5%20beavnom%20prora%20c4%20dunu%20Republike%20Hrvatske%20za%202008.%20godinu%20za%20potrebe%20nacionalnih%20manjina%20o%20.pdf> (dostop 10. 2. 2021).
- MIZ – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, 2010. *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2009. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Ured za nacionalne manjine, Zagreb, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/Izvjec%20a1%20c4%2087e%20o%20provo%20c4%2091enju%20Ustavnog%20zakona%20o%20pravima%20nacionalnih%20manjina%20i%20o%20utro%20c5%20a1ku%20sredstava%20osiguranih%20u%20dr%20c5%20beavnom%20prora%20c4%20dunu%20Republike%20Hrvatske%20za%202009.%20godinu%20za%20potrebe%20nacionalnih%20manjina%20o%20.pdf> (dostop 10. 2. 2021).

- MIZ – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, 2011. *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2010. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, Ured za nacionalne manjine, Zagreb, (<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalneManjine/Izvesca-2007-2011//2-Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20provo%C4%91enju%20Ustavnog%20zakona%20o%20pravima%20nacionalnih%20manjina.pdf>) (dostop 10. 2. 2021).
- MIZ – Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske, 2012. *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i utrošku sredstava osigurani u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2011 godinu*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Zagreb, <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalneManjine/Izvesca-2007-2011//3-Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20Ustavnog%20zakona%20o%20pravima%20nacionalnih%20manjina%20u%202011.pdf> (dostop 10. 2. 2021).
- MIZ – Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, 2018. *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2015. i 2016. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Zagreb, https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20UZPNM%20za%202015.%20i%202016._.pdf (dostop 10. 2. 2021).
- MIZ – Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, 2019a. *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2017. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Zagreb, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20UZPNM%20-%20za%202017.%20.pdf> (dostop 10. 2. 2021).
- MIZ – Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, 2019b. *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2018. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Zagreb, <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/pdf/Izve%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20Ustavnog%20zakona%20o%20pravima%20nacionalnih%20manjina%20%20za%202018.pdf> (dostop 10. 2. 2021).
- MIZ – Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, 2021a. Pisna komunikacija z Ano Keršina, 19. 9. 2021.
- MIZ – Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, 2021b. *Izvešće o provođenju Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i o utrošku sredstava osiguranih u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2019. godinu za potrebe nacionalnih manjina*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Zagreb, https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2021-05-31/111203/IZVJ_PROVODJENJE_UZNMP_2019.pdf (dostop 10. 2. 2021).
- Novak Lukanović, S., 2010. Jezik v mednarodni komunikaciji – ekonomski vidik. V W. Wintersteiner, G. Gombos & D. Gronold (ur.) *Grenzverkehr/ungen: Mehrsprachigkeit, Transkulturalität und Bildung im Alpen-Adria-Raum / Ména/mejà: večjezičnost, transkulturalnost in izobrazba / Confini/confroni: plurilinguismo, transculturalità e istruzione / Border dis/solutions: multiculturalism, transculturality and education*. Wieser, Klagenfurt/Celovec, 155–165.
- Novak Lukanović, S., 2019. Pomen in vloga jezika za posameznika in družbo: teoretična izhodišča. V S. Novak Lukanović (ur.) *Jezikovni profil mladih v slovenskem zamejstvu*. Inšti-

- tut za narodnostna vprašanja, Ljubljana; SLORI, Trst; Slovenski znanstveni inštitut, Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec, 37–66.
- Novi odmev, 2020. Pouk slovenščine na daljavo. *Novi odmev* 74, 24.
- Paulston, C. B., 1994. *Linguistic Minorities in Multilingual Settings: Implications for Language Policies*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam.
- Ramšak, M., 2004. Včasih znam tudi molčati, čeprav se zdi to malo verjetno: pripombe k mizoginim stereotipom o ženskem opravljanju. *Etnolog* 14 (65), 121–138.
- Riman, B., 2010. *Slovinci v Gorskem Kotarju, Kvarnerju in Istri od leta 1918 do 1991*. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana.
- Riman, B., 2013. Riječka Slovenka Zora Ausec i Slovenci u Rijeci nakon 1945. godine: "bratski narod" ili nacionalna manjina. V D. Roksandić & I. Cvijović Javorina (ur.) *Intelektualci i rat 1939.–1947.: zbornik radova s međunarodnog skupa Desničini susreti 2012*. FF Press – Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 363–378.
- Riman, B., 2014. Slovenska zajednica u Rijeci od 1945. do 1991. godine. *Časopis za suvremenu povijest* (46) 3, 535–554.
- Riman, B., 2019a. *Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovinci na Hrvaškem)*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Riman, B., 2019b. *Slovenska društva u Hrvatskoj od 1886. do 1991. godine*. Vijeće slovenske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije / Svet slovenske nacionalne manjšine Primorsko-goranske županije, Rijeka; Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Riman, B., 2020a. *Narodnostna vprašanja – koordinacija in evalvacija projektnih aktivnosti (Slovinci na Hrvaškem)*. Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana.
- Riman, B., 2020b. The Slovenian Community in Croatia during the Covid-19 Pandemic. *Treatises and Documents, Journal of Ethnic Studies / Razprave in gradivo, Revija za narodnostna vprašanja* 85, 119–137, DOI: 10.36144/RiG85.dec20.119–137.
- Riman, B. & Riman, K., 2012. *Slovenski dom Kulturno prosvetno društvo Bazovica*. Solutio; Slovenski dom Kulturno prosvetno društvo Bazovica, Rijeka.
- SSNM – Samostalni sektor za nacionalne manjine, 2019. *Stanje na području odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj u 2018/2019 školskoj godini: rezultati analize prikupljenih podataka*. Samostalni sektor za nacionalne manjine, Zagreb, <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalneManjine//Analiza%20-%20Stanje%20na%20podrucju%20odgoja%20i%20obrazovanja%20na%20jeziku%20i%20pismu%20nacionalnih%20manjina%20u%20RH%20-%202018-2019.pdf> (dostop 15. 2. 2021).
- Stabej, M., 2010. *V družbi z jezikom*. Trojina, zavod za uporabno slovenistiko, Ljubljana.
- Toporišič, J., 1991. *Družbenost slovenskega jezika: sociolingvistična razpravljanja*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
- Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 2021. *Provedba Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj*, <https://ljudskaprava.gov.hr/provedba-ustavnog-zakona-o-pravima-nacionalnih-manjina-u-republici-hrvatskoj/583> (dostop 10. 2. 2021).
- Vukšinić Zmaić, V., 2016. Vida Srdoč: učenje bi moralo biti igra. *Mavrica* 34 (10), 4–6.
- Wachtel, A. B., 2003. *Ustvarjanje naroda, razbijanje naroda: književnost in kulturna politika v Jugoslaviji*. Center za slovensko književnost, Ljubljana.
- Zakon o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj njenih meja*. Uradni list Republike Slovenije 43 (2006).
- ZRSŠ – Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2021. *Dopolnilni pouk*, <https://www.zrss.si/sticisce/dopolnilni-pouk/> (dostop 11. 2. 2021).

Opombe

194

- ¹ Možnost učenja slovenskega jezika na Hrvaškem je sicer samo ena od pravic, ki jih ponuja hrvaška zakonodaja, a je najbližja delovanju kulturnih društev in zato je prav kulturnim društvom najlažje delovati v to smer. Gre za aktivnost, ki jim je poznana in ki jo izvajajo ob podpori MIZŠ v okviru delovanja slovenskih društev. Ta pravica jim je tudi bolj razumljiva in bolje vedo, kako jo uresničiti.
- ² V Gudurici v Srbiji so leta 1946 odprli prve štiri razrede slovenske osnovne šole z okoli 60 učenci, a so jih zaradi pomanjkanja slovenskih učiteljev leta 1955 zaprli. Po štirje razredi slovenske osnovne šole so do leta 1954 delovali tudi v Vršču, Veliki Gredi in Banatskem Plandištu (Cevc 2001, 316–317).
- ³ Več o njej v Riman (2013).
- ⁴ Lektorati so organizirani na treh univerzah: Filozofski fakulteti v Zagrebu, Filozofski fakulteti na Reki in Filozofski fakulteti v Zadru.
- ⁵ V šolskem letu 2008/09 je bila po sklepu MIZŠ na Reko in na območje Kvarnerja, Istre in Gorskega Kotarja napotena učiteljica iz Slovenije. Prvi dve leti je to bila Mojca Podobnikar, od šolskega leta 2010/11 dalje pa Dragica Motik (Koprivc 2016). Ta neposredni poseg v kadrovsko strukturo je močno prizadel slovenska društva, kjer se je izvajal DPS, saj se je v tem obdobju število učencev prepolovilo in tako močno vplivalo na izvajanje DPS (Intervjuvanec 10).
- ⁶ Vir hrani avtorica.
- ⁷ Predvidevamo, da je tako velika številka posledica dejstva, da gre za specifično področje: tj. podeželje, kjer ni drugih aktivnosti za otroke (npr. učenje kakšnega tujega jezika ali udejstvovanje s športnimi aktivnostmi). Obenem je na tem področju močno prisotna dnevna ekonomska migracija v Slovenijo. Veliko otrok šolanje tudi nadaljuje v slovenskih srednjih šolah, saj so bližje kot hrvaške, izbira pa je večja.
- ⁸ Ena od težav, s katero se srečujejo pripadniki slovenske manjšine, ko že presežejo birokratske ovire, je iskanje ustreznega kadra. Kot primer naj omenimo, da se je prav zaradi te težave zaprla možnost učenja slovenskega jezika po modelu C v Gimnaziji Pulj, medtem ko ima Škola primijenjenih umjetnosti i dizajna že dve šolski leti zapored nestrokovno zamenjavo. Konec februarja 2021 so končno dobili ustrezen kader. Podobna situacija je tudi v drugih šolah, kjer se izvaja pouk slovenskega jezika po modelu C. Kot edino izjemo je treba omeniti Drugo gimnazijo v Varaždinu, kjer predava profesor slovenskega jezika, ki je fakulteto končal v Zagrebu. Vsekakor je pozitivno, da so druge učiteljice rojene govorkerice slovenskega jezika (Intervjuvanec 10). Žal učitelji slovenskega jezika pogosto ne delajo v svoji stroki, ampak so profesorji drugih tujih jezikov, zato se bodo, ko bodo imeli priložnost, verjetno zaposlili na drugem delovnem mestu. Tako se bo ponovno odprlo vprašanje pomanjkanja ustreznih kadrov (Intervjuvanec 12).
- ⁹ V prikazane številke niso vključeni dijaki, vključeni v pouk slovenskega jezika, ki se izvaja v srednji šoli v Čakovcu. Slovenski jezik v tej šoli ima status tujega in ne materne jezika. V prejšnjih letih se je izvajal kot izbirni in fakultativni predmet, medtem ko se v šolskem letu 2020/21 izvaja kot izbirni predmet po dve uri tedensko v gimnazijskih programih (drugi, tretji in četrty letnik gimnazije). Trenutno ga obiskuje 65 učencev (pisna komunikacija z Ano Keršina, MIZ, 19. september 2021, vir hrani avtorica).

Financiranje

Prispevek je nastal v okviru dveh programskih skupin Inštituta za narodnostna vprašanja: Razsežnosti slovenstva med lokalnim in globalnim v začetku tretjega tisočletja in Manjšinske in etnične študije ter slovensko narodno vprašanje (P5-0081), ki ju financira Javna Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.